

Поняття та особливості негласних слідчих дій

*Руденко М.В., студентка групи Ю-95 юридичного факультету СумДУ
Науковий керівник - Ільченко О.В., ст. викладач кафедри права СумДУ*

Прийнятий Верховною Радою України 13 квітня 2012 року новий Кримінальний процесуальний кодекс України за досить короткий проміжок його чинності викликав бурхливу хвилю розголошень на тему: за і проти.

Звісно, нововведення докорінно змінили коло повноважень деяких суб'єктів, що мають відношення до кримінального провадження, а також спричинив появу відповідних нормативно-правових актів.

Відповідно до чинного КПК України негласні слідчі (розшукові) дії не відокремлюються від інших слідчих дій та регулюються у загальному порядку, передбаченому КПК України, хоча є очевидним, що вони потребують спеціального врегулювання.

Так, шляхом введення нової глави – глави 21 «Негласні слідчі (розшукові) дії», законодавцем зроблено спробу врегулювати даний інститут.

Чинний КПКУ передбачає проведення досудового слідства органами слідства внутрішніх справ, органами податкової служби, органами Служби безпеки України та органами прокуратури. Новий КПК запроваджує термін «досудове розслідування» замість «досудового слідства». Отже, новий документ передбачає, що органами досудового розслідування будуть органи внутрішніх справ, органи Служби безпеки України, органи, які здійснюють контроль за дотриманням податкового законодавства, та органи Державного бюро розслідувань.

Новим КПК передбачено, що негласні слідчі (розшукові) дії проводяться у випадках, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб.

З появою зазначеного інституту, статтю 40 нового КПК дещо розширено коло повноважень слідчого, зокрема він уповноважений: проводити слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії у випадках, встановлених КПК; доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам; звертатися за погодженням із прокурором до слідчого судді з клопотаннями про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій [1].

Василь Фаринник у своїй статті зазначає, що вперше в кримінально-процесуальній доктрині на законодавчому рівні закріплено вичерпний перелік негласних слідчих (розшукових) дій.

До них у новому КПК законодавець відносить наступні дії: аудіо- та відеоконтроль особи (ст. 260), накладення арешту на кореспонденцію (ст. 261), огляд і виїмка кореспонденції (ст. 262), зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263), зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264), обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння (ст. 267), установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268), спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269), аудіо- та відеоконтроль місця (ст. 270), контроль за вчиненням злочину (ст. 271) та виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 262) [4].

Як повідомляє «Коммерсант-Україна», порядок їх проведення затверджений Інструкцією про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні. Експерти у даній галузі вважають, що вищевказані дії порушують конституційні права людини, зокрема конституційні.

Народний депутат від «Батьківщини» Г. Москаль вказує, що оперативникам дозволяється проводити прихований аудіо- і відеоконтроль, перегляд, виїмку або накладення арешту на кореспонденцію. Крім того, допускається контроль дзвінків, SMS, MMS, листування в Інтернеті; вилучення даних з комп'ютера без відома власника, а також негласне отримання «зразків матеріалів або сировини у публічно недоступних місцях для проведення порівняльного аналізу тощо. Деякі експерти впевнені, що такі норми порушують конституційні права громадян: «У Конституції не зазначено, що в цілях національної безпеки можна проникнути в житло без дозволу суду і понять. Закон про оперативно-розшукову діяльність не дозволяє обшук без понять. КПК

у цілому не узгоджений з чинними законами, а все тому, що писали його теоретики, які поспішали видати продукт на-гора» [5].

Однак учасники круглого столу у Вищому спеціалізованому суді з розгляду цивільних і кримінальних справ навпаки, зійшлися на наступному: «Особи, які критикують нововведення, не обґрунтовують своїх позицій або посилаються на неіснуючі положення кодексу...». Якщо проаналізувати результати за час дії нового КПК, можна з упевненістю сказати, що немає жодної системної проблеми, яка унеможливило б застосування норм кодексу» - запевняє Радник Президента — керівник головного управління з питань судоустрою Адміністрації Президента А. Портнов.

Учасники круглого столу детально зупинилися на питаннях застосування гл.21 КПК щодо проведення негласних слідчих дій. Перший заступник начальника головного управління нагляду за додержанням законів у кримінальному провадженні Генеральної прокуратури Микола Гошовський зазначив, що з набранням чинності КПК відбулися зміни в процедурі взаємодії слідчого та прокурора і, відповідно, слідчого та судді [3].

Найбільш обґрунтованим коментарем з приводу даної теми, на мою думку, є висловлення В. Фаринника: «Необхідно зазначити, що чинне кримінально-процесуальне законодавство не надає можливості об'єктам оперативно-розшукових заходів отримати інформацію щодо проведення відносно них відповідних заходів. Але новий КПК повинен вирішити цю проблему. Відповідно до ст. 253 особи, конституційні права яких були тимчасово обмежені в ході проведення негласних слідчих (розшукових) дій, а також підозрюваний, його захисник повинні бути письмово повідомлені про це прокурором або за його дорученням слідчим.» [4].

Звісно, окрім зазначених у даній роботі коментарів експертів у галузі кримінального провадження, існує велика кількість інших. Вони є різноманітними, не схожими один на одного, провокаційними та суперечливими, але саме ця обставина надає можливість сподіватися на те, що наші законодавці, шляхом переговорів та аналізу практики усе ж знайдуть найбільш актуальні шляхи успішного та ефективного розвитку українського законодавства.

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 19 листопада 2012р. № 4651-VI.
2. Шибітко В.П. Кримінально-процесуальний кодекс України з постатейними матеріалами /За відп. ред. Шибітко В.П. – К.: Юрінком Інтер, 2000.-840с.
3. Свіжий погляд на негласні дії // Закон і бізнес, №50.
4. Фаринник В. Негласні слідчі (розшукові) дії // Аналітична юриспруденція [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.yurincom.com/ua/analytical_information/?id=11841.
5. Москаль Г. Негласні слідчі дії нового КПК порушують права громадян. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zik.ua/ua/news/2012/12/13/383691>.
6. Медведська О. Проблеми реалізації змін у кримінальному судочинстві у зв'язку з набранням чинності КПК. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.legalweekly.com.ua/index.php?id=16061&show=news&newsid=122921>

Міжнародно-правове забезпечення стабільності та безпеки суспільства: матеріали науково-теоретичної конференції викладачів, аспірантів та студ. юридичного фак-ту, м. Суми, 25 травня 2013 р. / Ред.кол.: А.М. Куліш, М.М. Бурбика, М.І. Логвиненко, В.М. Семенов, А.В. Баранова. — Суми : СумДУ, 2013. — С. 100-102.